

Борисюк Р.Р.,
студентка 5 курсу, 13 групи,
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
України Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ З ЖЕРТВОЮ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Ключові слова: насильство в сім'ї, особистість злочинця, що вчиняє злочин у сімейно-побутовій сфері, сімейно-побутовий конфлікт, сімейно-побутова сфера .

Key words: domestic violence, personality of criminal who commit crime in family and domestic sphere, family and domestic conflict, family and domestic sphere.

Анотація: У тезах розглянуто проблеми насильства в сім'ї, а також чинники, які спонукають до здійснення насильницьких дій.

Abstract: The thesis deals with the problems of domestic violence, as well as factors that lead to violent actions.

Розглядаючи питання особи насильника, деякі науковці стверджують, що співвідношення домашніх насильників залежить від статі. Досить часто це пояснюється тим, що чоловіки агресивніші, ніж жінки, і більше схильні у своїх взаєминах з іншими обирати фізичну агресію. Цю відмінність відносять на рахунок генетичних або соціальних факторів. З одного боку, стверджується, що чоловіки вже на генетичному рівні запрограмовані на більшу схильність до ідеї агресії, ніж жінка, а з іншого боку - в багатьох культурах вважається, що представники чоловічої статі не тільки є, але і повинні бути агресивніші жінок [1].

Варто відзначити, що окрім соціальних факторів є люди, які народжуються з певними генетичними й психологічними вадами, що за несприятливих умов середовища можуть стати фактором, який провокує агресивну поведінку, наслідком якої може стати учинення насильницьких дій. Але це відбувається лише в тому разі, коли є сукупність соціальних збудників такої поведінки. На думку В. В. Голіни, здатність людини до кримінальної деструктивності закладено природою, однак вона не є фатальною і здебільшого має соціально обумовлений характер [2].

Досліджуючи цю проблематику, науковці у своїх кримінологічних дослідженнях уже давно приділяють увагу тісному зв'язку між характером антиправної поведінки та особливостями особово злочинця. Типовою рисою досліджуваних випадків є те, що їх учиняє, як правило, одна особа. За даними кримінологічних досліджень, лише 3 % злочинів у сфері сімейно-побутових відносин учиняється групами, що пов'язано з близькими стосунками злочинця та потерпілого [3]. За даними О. М. Фатєєва, сімейні конфлікти, що переростають у злочини, у групі виняються лише в 5 % [4]. На думку О. Є. Фінько, такі злочинні групи виникають спонтанно, зазвичай їх називають ситуативними [5].

Вивчення категорії осіб, які вчинили злочини проти особи у сфері сімейно-побутових відносин, доводить, що більшість таких злочинів учиняють чоловіки (86,9 %). У середньому за п'ять років кількість жінок, які винні у вчиненні таких злочинів, не перевищує 13,1 %. Під час побутових конфліктів і вчинення злочину жінкам-злочинцям притаманні такі властивості, як неврівноваженість поведінки, емоційна нестриманість, схильність до афектів. Багато вчених акцентують увагу на тому, що злочинна активність чоловіків загалом у шість разів перевищує злочинну активність жінок. Це пояснюють тим, що жінка обмежена у своїй діяльності колом сімейного життя, зайнята домашнім господарством, а тому вона набагато рідше ніж чоловік піддається враженням; у чоловіка, у порівнянні з жінкою, набагато більше найрізноманітніших і сильних відчуттів, під впливом яких виникає план злочину; чоловіки більше схильні до вживання алкоголю і наркотиків, зловживання якими призводить до можливості вчинення злочину [4].

Не варто забувати, що постраждалими від сімейного насилля можуть бути і діти. Зазначимо, що більше 60 % українських дітей у віці до 14 років стають жертвами фізичного або психічного покарання. За цим показником з Україною можуть порівнятися такі країни, як Беліз (71 %) і Тринідад і Тобаго (77 %). Серед країн СНД подібна поведінка відносно дітей практикується у Білорусі (84 %), Таджикистані (78 %), Вірменії (70 %). Окремо необхідно вказати на експлуатацію дітей в українських родинах. Так, 7 % дітей у віці від 5 до 11 років неправомірно залучаються до праці. За показниками використання дитячої праці Україна може бути порівняна з Індонезією та Панамою [6].

Зупиняючись на питанні чоловічого насилля у сім'ї, О. М. Фатєєв усіх чоловіків, які вчинили сімейне насилство (68 %), поділив на такі вікові групи: 18–20 років, 21–25 років, 26–30 років, 31–40 років і старше 40 років. Для першої і другої з цих груп характерні такі діяння, як заподіяння шкоди здоров'ю (28 %), зґвалтування (24 %), хуліганство (36 %). Побиття і тортури, дії сексуального характеру вчиняють переважно особи віком 31–40 років і старше. Убивство рідше вчиняють особи віком 18–20 років (8 %) та старше 40 років (7 %).

Місцем проживання осіб, які вчинили насилство, у 49,8 % випадків було місто, село – у 20,3 % випадків, селище міського типу – 24,6 %. Вид занять кривдників був такий: найбільша кількість з них безробітні – 55,6 %, студентська молодь – 41,6 %, представники робітничих професій – 17,9 %, учнівська молодь – 12,6 %, військовослужбовці – 7,7 %, державні службовці – 6,3 %, працівники правоохоронних органів – 6,1 %, підприємці – 5,4%.

Сімейний стан осіб, які вчинили насильницькі дії: одружені – 15,2 %; неодружені (співмешканці) – 47,2 %; розлучені – 37,6 %. Такі дані були отримані під час досліджень і іншими науковцями: серед осіб, які вчинили злочини в сім'ї, переважають ті, хто перебував у шлюбі (55 %) [5].

З метою отримання інших емпіричних кримінологами було проведено опитуваних групи осіб. За результатами цієї роботи підведено підсумки з таких питань: 1. Чи були у Вашій сім'ї випадки насилства загалом: так – 41 %, ні – 59 %. 2. Чи були Ви свідками насильницьких дій, що вчинялися проти членів Вашої родини (близьких, рідних): а) фізичного насилства: так – 62,3 %; ні – 37,7 %; б) психологічного насилства: так – 79 %; ні – 21 %; в) сексуального насилства: так – 5,2 %; ні – 94,8 %; г) економічного насилства: так – 74,5 %; ні – 25,5 % [5]. На основі таких даних можна зробити висновок, що насилство в сім'ї є дуже поширеним явищем і заціпає майже кожену сім'ю. Залишається відкритим питання чи правдиво були надані відповіді і чи не мали опитані

умислу ухилитися від відповідей тим самим збільшуючи латентну злочинність.

У своїй монографії присвяченій кримінологічним проблемам умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері Б. М. Головкін зазначає, що більшість домашніх насильств вчинялись чоловіками зрілого віку, що у певній мірі пояснюється кризовими періодами їх особистого чи сімейного життя. У них спостерігається накопичення негативного життєвого досвіду, ослаблення соціальних зв'язків, дезадаптація. Злочинці, здебільшого одружені або перебувають у фактичних шлюбних відносинах з потерпілими. Винні мають середній освітній рівень, викривлену систему ціннісних орієнтацій і життєвих установок. Зазвичай такі особи не обтяжують себе сімейними обов'язками, уникають суспільно-корисної праці. Нерідко порушують норми правопорядку, за вчинення яких притягувалися до адміністративної та кримінальної відповідальності [7].

Аналізуючи проблему, слід сказати, що масштаби насильства в сім'ї є глобальними. Цій проблемі пріоритетну увагу приділяє вся світова спільнота та владні структури держав. Ефективність боротьби з насильством буде залежати від зусиль правоохоронних органів, засобів масових інформацій та законодавців, діяльності громадських об'єднань громадян та місцевої влади.

Список використаних джерел:

1. Теорія і практика віктимології (матеріали Всеукраїнської конференції для студентів, аспірантів, ад'юнктів, здобувачів, присвяченої 50-річчю з дня заснування кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, м. Харків, 12 листопада 2015 р.) / за ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 266 с.

2. Кримінологія: Підручник / Голина В. В., Головкін Б. В., Валуйська М. Ю. та ін.; за ред. В. В. Голини, Б. В. Головкіна. – Харків: Право, 2014. – 439 с.

3. Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Л. В. Крижна. – Київ, 2000. – 215 с.

4. Фатеев А. Н. Домашнее насилие: опыт криминологического исследования: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. Н. Фатеев. – Москва, 2006. – 189 с.

5.11. Финько О. Е. Преступления, совершаемые в сфере семейных отношений на почве наркомании и алкоголизма, проблемы их предупреждения: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. Е. Финько. – Москва, 2002. – 187 с.

6. Анісімов О.І. Кримінологічна характеристика фізичного насильства у сім'ї щодо дітей // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: Тези доповідей наук.-теор. конф. (м. Київ, 20 березня 2014 рік) / Ред.кол. В. В. Коваленко, В. В. Черней, О. М. Джуджа: Національна акад..внутр. справ, 2014.- С. 101-104.

7. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері : монографія / Б. М. Головкін. – Харків: Нове слово, 2004. – 252 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017